

Õiguskantsler

Siseminister Ken-Marti Vaher
Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Teie nr

Meie 17.03.2014 nr 6-8/140372/1401208

Justiitsminister Hanno Pevkur
Justiitsministeerium
info@just.ee

Märgukiri

Politseiametnike hädakaitseõigus ja vahetu sunni rakendamine

Austatud siseminister ja justiitsminister

Käesolevale kirjale lisatud analüüsis otsisin vastust küsimusele, kas kehtiv õigus näeb ette piisavad ja õigusselged alused politseiametnikule enesekaitseõiguse teostamiseks olukorras, kus tema elu ja tervis on seoses teenistuskohustuste täitmisega ohustatud.

Analüüs on ajendatud juhtumitest, kus politseiametnikud on kogenud teenistuskohustusi täites korrarikkujate tugevat vastupanu või arvulist ülekaalu. Sellisteks olukordadeks olid näiteks 15.06.2013 toimunud juhtum Tartumaal Vara vallas, kus väljakutsele reageerinud politseiametnikke ründasid väidetavalt puuhalgudega alkoholihoobes isikud, tekitades politseiametnikele tervisekahjustusi (<http://www.postimees.ee/1274466/purjus-patid-tormasid-politseinikele-puuhalguga-kallale>). Samuti meedias tähelepanu pälvinud situatsioon Viljandi linnas, kus 23.10.2011 tungis alkoholi tarbinud ja avalikku korda rikkunud ca 15-liikmeline seltskond kallale neljale politseiametnikule (<http://www.sakala.ajaleht.ee/607908/oised-pidulised-rundasid-politseinikke>). Märkida tasub ka 2013. aasta suve alguse sündmusi Pärnumaal ja Haapsalus (<http://www.postimees.ee/1281574/peksjatest-kamp-rikkus-lemme-rannas-jaanipeo> ja <http://www.postimees.ee/1285496/laanemaal-tegi-politsei-noortekampade-kakluse-peatamiseks-hoiatuslaske>.)

Riigi sisemise ja ka välimise rahu seisukohalt on oluline, et riik ning eriti korrakaitsestruktuurid toimiksid tõhusalt ja ei näiks avalikkusele jõuetud¹. Mõõnan, et politsei võimekus efektiivselt õiguskorras sätestatud ülesandeid täita on suuresti seotud riigi ressursidega. Siiski on ka õiguskorral siin oluline roll, loomaks kohase raamistiku ametnikele teenistuskohustuste täitmisel tekkinud olukordade lahendamiseks. Seetõttu otsustasin uurida kehtivat õigust politseiametnike võimuvolituste ning elu- ja tervisekaitse aspektist, keskendudes politsei ja piirivalve seaduses sätestatud vahetu sunni alustele ja politseiametniku võimalikule n-õ enesekaitse regulatsioonile

¹ Mõistagi ei tohi avalik arvamus mõjutada politsei poolt konkreetses olukorras vahetu sunni kasutamise otsustust.

riigisiseses õiguses. Oma analüüsis tuginesin riigisisesele õigusele, välisriikide õigusele ja õiguskirjandusele ning Euroopa Inimõiguste Kohtu lahenditele.

Sunnimeetmete rakendamise kontekstis on ääretult oluline õigusselgus, andmaks kindlust politseiametnikele oma tegevuse õiguspärasuse osas erinevate olukordade lahendamiseks² ja teisalt tagamaks ka kaitsetoimingule allutatud isiku(te) põhiõiguseid. Koostatud analüüsis peangi vajalikuks rõhutada just õigusselguse põhimõtte olulisust ning toon sellest lähtuvalt välja minu hinnangul võimalikud kitsaskohad kehtivas õiguses.

Kokkuvõtlikult olen seisukohal, et politseiametnikele laieneb teenistuskohustusi täites karistusõiguslik hädakaitse regulatsioon. Kuid eelnevalt nimetatud õiguse olemasolu ei ole minu hinnangul kehtivas õiguses piisavalt selgelt sätestust leidnud. Iseäranis probleemne on õiguslikult ja seeläbi ka praktikas elule ja tervisele ohtliku situatsiooni lahendamisel politseiametnike poolt erivahenditena sätestamata esemete kasutamine. Täiendavalt võib küsimusi tekitada politseiametniku n-ö enesekaitseline tegevus riigivastutuse aspektist.

Analüüsi tulemusel leian, et põhimõtteliselt on kaks üksteist mittevälistavat viisi, kuidas saab kehtivat regulatsiooni muuta selliselt, et õigusnormide tasandil oleks politseiametnikele tagatud võimalused endi elu ja tervise tõhusaks kaitseks teenistuskohustuste täitmisel.

Esimeseks viisiks on täiendada vahetu sunni aluseid politsei ja piirivalve seaduses. Viimane eeldab laiaulatuslikku Politsei ja Piirivalveameti praktika ja olemasoleva kohtupraktika analüüsi vahetu sunni kohaldamise juhtumitest, et jõuda arusaamani, millises osas kehtiva seaduse alused ametniku elu ja kehalise puutumatuse kaitset ei taga. Samas on mõistetav, et vahetu sunni aluseid sätestades ei saagi seadusandja ette näha kõiki normi kohaldamise võimalikke juhtumeid, kuid riigil on politseiametnike kaitsekohustusest tulenevalt vajalik astuda samme selleks, et ametnikel oleksid võimalused teenistuskohustusi täita tõhusalt ning vajadusel rakendada õiguspäraseid meetmeid ka oma elu ja tervise kaitseks.

Teine võimalus on sätestada üheselt õiguskorras, et vahetu sunni volitused ei välista ametniku enesekaitsetegevust või päästetoimingut karistusõigusliku hädakaitse tähenduses. Sarnane regulatsioon on näiteks Soome Vabariigi ja Saksamaa liidumaade seadustes. Kuigi levinud õigusteoreetiliste seisukohtade kohaselt ei pruugi olla ka ilma vastava selgitava normita riigisiseses õiguses politseiametniku n-ö enesekaitseõigus välistatud³, on vastava normi sätestamisel ühest küljest õigusselguse tagamise väärtus (sh normi rakendamise praktika kujunemisel), aga suuremal määral riigi kaitsekohustuse nõude täitmise funktsioon politseiametniku elu ja tervise kui põhiõiguse aspektist.

Austatud ministrid, teen teile ettepaneku kaaluda politsei ja piirivalve seadusesse (korrakaitse seadusesse) politseiametniku hädakaitse olemasolu sätestava normi lisamist ja erivahendiks mitteoleva eseme enesekaitseks eesmärgil kasutamise legaliseerimist, samuti analüüsida riigivastutuse seaduse kohaldamisega seonduvat.

Käesolevale kirjale on lisatud minu analüüs, millele olen valmis jagama täiendavaid selgitusi ning vastama võimalikele küsimustele, mis teil oma seisukohtade kujundamisel võivad tekkida.

² Vahetu sunni õiguspärasuse hindamine ja hädakaitse ja -seisundi olemasolu ning piiride hindamine toimub erinevalt. Lisaks võib karistusõiguslikult õiguspärane tegu tuua ametnikule ikkagi kaasa distsiplinaarkaristuse politseiõiguse normide rikkumise eest.

³ Eesti õiguskirjanduses on leitud, et hädakaitseõigus (ka hädaabi ehk kolmanda isiku õigushübe kaitsmise vormis) on absoluutne õigus, mida ei saa eriseadusega kelleltki ära võtta. Vt J.Sootak. Kriisi lahendamise karistusõiguslikud lähtekohad Eesti õigussüsteemis. Juridica 2007 nr 2, lk 85.

Teie arvamusi tõstatatud teemal ootan võimalusel **05.05.2014.**

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Lisa: Analüüs politseiametnike hädakaitseõigusest 22 lehel 1 eks

Teadmiseks: Riigikogu Õiguskomisjon (oiguskomisjon@riigikogu.ee)

Jaanus Konsa 693 8445
jaanus.konsa@oiguskantsler.ee